

INOVOVANÉ UČEBNÉ OSNOVY

VZDELÁVACIA OBLASŤ:

ČLOVEK A HODNOTY

PREDMET:

ETICKÁ VÝCHOVA

ČASOVÁ DOTÁCIA:

1. ročník	1 hodina týždenne / 33 hodín ročne
2. ročník	1 hodina týždenne / 33 hodín ročne
3. ročník	1 hodina týždenne / 33 hodín ročne
4. ročník	1 hodina týždenne / 33 hodín ročne

Úvod

Vzdelávací štandard nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov. Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami. Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek. K vymedzeným výkonom sa priradzuje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevylučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu podľa jednotlivých ročníkov. Vzdelávací program pre predmet etická výchova má svoje špecifiká. Jedným z nich je rozvíjanie komunikačných a sociálnych spôsobilostí, ktoré sa orientujú na postoje k životným situáciám a ku konkrétnym prejavom prosociálneho správania. Nadobudnuté vedomosti, spôsobilosti a zručnosti sú predpokladom kritického myslenia, diskusie a hodnotiacich postojov. V etickej výchove sa stávajú prostriedkom, od ktorého sa odvíja požadované správanie.

Charakteristika

Úlohou povinne voliteľného predmetu etická výchova v primárnom vzdelávaní je podporovať osobnostný a sociálny rozvoj žiaka s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej významné miesto zaujíma prosociálne správanie. Pri plnení tejto úlohy sa využíva hlavne

zážitkové učenie, ktoré popri informáciách účinne podporu je pochopenie a zvnútornenie mravných noriem a napomáha osvojeniu správania sa, ktoré je s nimi v súlade. V etickej výchove sa kladie dôraz na rozvoj mravného usudzovania, na kultivovanie medziľudských vzťahov, ktoré vychádzajú z rodiny, rozširujú sa na triedny kolektív, na školu a na región, v ktorom žiaci žijú. Deje sa to prostredníctvom rozvoja sociálnych spôsobilostí (otvorená komunikácia, empatia, asertivita, pozitívne hodnotenie iných apod.). Etická výchova sa tak podieľa na primárnej prevencii porúch správania a učenia. Žiaci sú vedení ku kritickému mysleniu, diskusii, hodnotiacim postojom, ku harmonickým a stabilným vzťahom v rodine, v kolektíve spolužiakov i v iných sociálnych skupinách.

Výchovno-vzdelávacie ciele a obsah

Sú v súlade s cieľmi a obsahovým a výkonovým štandardom vzdelávacieho štandardu pre vyučovací predmet Etická výchova, schváleného ako súčasť ŠVP pre prvý stupeň základnej školy pod číslom 2015-5129/1758:1-10A0.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD - 1. ROČNÍK

Postoje a spôsobilosti medziľudských vzťahov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 1. ročníka základnej školy vie/dokáže: -predstaviť seba i spolužiakov krátkou charakteristikou -pomenovať dôvody pre vďačnosť, prosbu, ospravedlnenie -podieľať sa na vytváraní pravidiel skupiny.	-rodina, skupina, školská trieda -pozdrav, vďačnosť, ospravedlnenie -pravidlá skupiny

Prvky prosociálneho správania

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-uviesť príklady úcty k rodičom, učiteľom a spolužiakom -vyjadriť adekvátne vďačnosť, prosbu a ospravedlnenie -riadiť sa pravidlami skupiny -rešpektovať spolužiakov	-hodnota osoby, moja hodnota, rozdiel medzi mnou a ostatným svetom -ľudská osoba -sebaovládanie

Pozitívne hodnotenie iných

Výkonový štandard	Obsahový štandard
rozlíšiť medzi dobrým a zlým správaním u seba i u spolužiakov -uviesť dobré vlastnosti spolužiakov a príslušníkov rodiny -zahrať scénu, kde vyjadrí pochvalu spolužiakom.	-vlastnosti iných osôb -pozitívne vlastnosti rodinných príslušníkov, spolužiakov -vyjadrenie pozitívneho hodnotenia iných -negatívne správanie a jeho dôsledky

Naša rodina

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-pomenovať rodinné vzťahy -vysvetliť tri pravidlá vo vlastnej rodine -uviesť príklad úctivej komunikácie v rodine -naplávať si konkrétnu pomoc pre členov rodiny.	-rodina a jej úloha v živote človeka -vzťahy medzi členmi rodiny -rodinné pravidlá -komunikácia -pomoc v rodine

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD – 2. ROČNÍK

Postoje a spôsobilosti medziľudských vzťahov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže: - vysvetliť pojem spolupráca na príkladoch, - zdôvodniť potrebu vzájomného počúvania, - rozpoznať vzťah medzi právom a povinnosťou, - vysvetliť svoje práva a povinnosti v škole i v rodine.	-spolupráca -vzťahy v triede -právo a povinnosť -práva a povinnosti v rámci rodiny a triedy

Tvorivosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-zhotoviť originálny darček pre spolužiaka, -zahrať pomocou pantomímy rôzne situácie, - vymyslieť spoločne príbeh o svojej triede, - -oceniť originalitu iných, - dopĺňať znenie pravidiel skupiny.	-tvorivosť -vlastné talenty -pozornosť, fantázia, úsilie, vytrvalosť - prínos tvorivosti (úžitok, radosť, obohatenie iných) tvorivosť, ktorá škodí a zarmucuje

Iniciatíva

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-uviesť príklady iniciatívneho správania, - určiť oblasť, v ktorej je iniciatívny, -zapájať sa do triednych a školských činností.	- iniciatíva – ochota, prekonanie lenivosti a obáv - iniciatíva pri poznávaní nových vecí, pri vytváraní dobra a zabráňovaní zlu - iniciatíva pri vytváraní dobrých vzťahov v triede i mimo nej

Vyjadrovanie citov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-opísať jednoduchou formou, čo znamená slovo city, -prejaviť svoje city spojené s príjemným i nepríjemným prežívaním formou kresby – „moje city počas dňa“,	-city -prežívanie citov -city v rodine, medzi rovesníkmi -úcta k osobám opačného pohlavia -úcta k citom iných

-vyjadriť kultivovane svoje city, -uviesť, ako vhodnou formou vie vyjadriť city spojené s neprijemným prežívaním.	
---	--

Naša trieda

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-rozlíšiť medzi vhodným a nevhodným správaním v triede, -predložiť návrhy na zlepšenie súdržnosti spoločenstva triedy, -prejaviť pochopenie so spolužiakmi, -prispieť k dobrej atmosfére v triede, -vyjadriť svoje pozitívne prania formou kresby.	-naša trieda – spoločenstvo detí -pozitíva a negatíva našej triedy -vylepšovanie nášho spolužitia -súdržnosť spoločenstva

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD – 3. ROČNÍK

Postoje v medziľudských vzťahoch

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 3. ročníka základnej školy vie/dokáže: -vyhodnotiť pravdivé informácie o sebe, -preveriť si informácie o iných, -rozpoznať rizikové situácie a negatívne ponuky, -zahrať formou scény situácie s negatívnymi ponukami.	-pravda o živote ľudí -otvorená komunikácia – pravdivosť a objektívnosť -pravda o sebe a jej prijatie, pravda o iných -rizikové situácie v živote detí -odmietnutie zla a negatívnych ponúk

Vcítanie sa do prežívania iných – empatia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-uviesť príklady na situácie, v ktorých prejavuje súcit a pochopenie, -poukázať na dôležitosť radosti vo svojom prostredí, -prejaviť spoluúčasť a pochopenie iných v problémových situáciách.	-empatia -radosť a smútok v živote ľudí -súcit a spoluúčasť so slabšími, chorými, zdravotne a sociálne znevýhodnenými ľuďmi -vcítanie sa do situácie spolužiakov

Riešenie konfliktov – výchova k zmierlivosti

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-uznať právo človeka na omyl, -rozlíšiť omyl od zákernosti, -porozumieť významu odpúšťania a komunikácie v konfliktných situáciách, -formulovať rôzne typy žiadosti o prepáčenie.	-právo na omyl -omyl a zákernosť -odpúšťanie v medziľudských vzťahoch -sebaovládanie v konfliktných situáciách -upevňovanie vzájomnosti -súťaživosť a kooperácia

Pomoc, darovanie, delenie sa

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-vysvetliť rozdiel medzi materiálnou a nemateriálnou pomocou, -uviesť príklady pomoci v rámci triedy a rodiny, -pomáhať si navzájom.	-vnímanie a prežívanie prosociálnosti -materiálna a nemateriálna pomoc -podelenie sa a darovanie v rámci rodiny a žiackeho kolektívu -odmietnutie dobra inými

Naša škola

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-vymenovať pozitívne stránky svojej školy, -uviesť príklad problémov, ktoré sa v škole vyskytujú, -navrhnuť svoj príspevok k dobrej atmosfére v škole.	-naša škola -príslušnosť k našej škole -účasť žiakov na úspechoch i problémoch školy

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD - 4. ROČNÍK

Postoje a spôsobilosti v medziľudských vzťahoch

Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 4. ročníka základnej školy vie/dokáže: - opísať rozdiely správania medzi chlapcami a dievčatami, -rozpoznať vhodné a nevhodné správanie voči osobám opačného pohlavia, -rozpoznať situácie, kde je potrebné ticho a počúvanie,	 -tolerancia a ústretovosť vo vzťahoch -Zlaté pravidlo mravnosti rešpekt a úcta -rovnoprávnosť mužov a žien -komunikačné zručnosti v medziľudských vzťahoch -kultivované správanie k osobám opačného pohlavia

Reálne a zobrazené vzory

Výkonový štandard	Obsahový štandard
 -rozlíšiť na príkladoch pozitívne i negatívne vplyvy televízie a iných komunikačných prostriedkov, -uviesť príklady prosociálnych ľudí zo svojho okolia, -vyjadriť svoj názor na prečítanú knihu,	 -vzor správania -komunikačné prostriedky a ich úloha -prosociálne vzory v okolí dieťaťa -čitateľský návyk – zdroj prosociálnych vzorov

Rozvoj tvorivosti a iniciatívy

Výkonový štandard	Obsahový štandard
 -uviesť príklady vzájomnej užitočnosti, -vymenovať iniciatívy, kde môže preukázať svoj vzťah k ochrane prírody a životného prostredia, -pripraviť si iniciatívy na ochranu prírody,	 -záujmy rozvíjajúce osobnosť človeka -kvality človeka využité pre spoločné dobro -tvorivosť, iniciatívnosť a vytrvalosť pri riešení -každodenných problémov

Dohovor o právach dieťaťa

Výkonový štandard	Obsahový štandard
 -vymenovať päť práv dieťaťa,	

-rozpoznať, ktoré práva dieťaťa sa dodržia alebo porušujú v jeho prostredí, -vysvetliť potrebu solidarity s deťmi, -zapojiť sa do aktivity, ktorá podporuje solidaritu, -vymenovať päť povinností, ktoré má voči iným ľuďom,	-ľudské práva, práva detí detská práca -solidarita a prijatie odlišností povinnosti detí vyplývajúce z ich práv
---	--

Náš región – naša vlasť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
-priradiť svoje bydlisko do lokality regiónu, -pomenovať špecifiká, krásy i možnosti svojho regiónu, -napísať list priateľovi, v ktorom bude vykreslený jeho región, -zostaviť prezentáciu, v ktorej predstaví svoj región, -navrhnuť akciu na pomoc svojho regiónu.	-dedina, mesto, región -vlasť, Slovensko -vlastenectvo

Metódy a formy práce – stratégie vyučovania

Výchovný štýl

Do procesuálnej stránky etickej výchovy patrí výchovný štýl. Je to vzťah učiteľa k žiakom, ktorý je charakterizovaný nasledujúcimi zásadami:

1. Vytvorme z triedy výchovné spoločenstvo.
2. Prijmíme dieťa také, aké je a prejavujeme mu priateľské city.
3. Pripisujeme deťom pozitívne vlastnosti, najmä prosociálnosť (vyjadrujme pozitívne očakávania).
4. Formulujeme jasné a splniteľné pravidlá.
5. Nabádajme, je to osvedčený výchovný prostriedok.
6. Na negatívne javy reagujeme pokojným poukázaním na ich dôsledky (induktívna disciplína).
7. Odmeny a tresty používame opatrne.
8. Do výchovného procesu zapojme aj rodičov.
9. Budme nositeľmi radosti.

Účinnosť etickej výchovy vo veľkej miere závisí od špecifického vzťahu, ktorým je predovšetkým dobroprajný, partnerský, priateľský, ale náročný a vo svojich požiadavkách dôsledný vzťah k žiakovi.

Výchovné metódy

Dosahovanie cieľov sa realizuje najmä prostredníctvom zážitkových metód, ktoré vytvárajú optimálne podmienky pre budovanie mravného úsudku a zvnútorňovanie ponúkaných hodnôt.

Postup prijatia hodnôt ETV do života žiakov je daný skutočnosťou, že každému rozhodnutiu človeka predchádza poznanie (reflexia) a každé poznanie sa začína zmyslovým vnímaním. V ETV je odporúčaná schéma vyjadrená v pojmoch:

1. senzibilizácia – scitlivenie (emocionálne i kognitívne) na problém, na tému, na hodnotu

2. nácvik v podmienkach triedy,

3. reálna skúsenosť - transfer (v rodine, na ulici, medzi kamarátmi...).

Učiteľ pritom používa rôzne metódy a techniky (hru, hranie rolí, hranie scénok, anketové metódy, metódu posilňovania, problémové vyučovanie, dramatizácia ...)

V etickej výchove im hovoríme zjednodušene – cvičenia, aktivity. Je dôležité si uvedomiť, že aktivity sú len prostriedkom, ktorý umožní **hodnotovú reflexiu**, tá je súčasťou každého kroku. (Hodnotenie prežitého rozumom napr. – Čo som prežil? Čo som si uvedomil? Ako to súvisí so životom vo mne, okolo mňa? Čo z toho vyplýva pre môj život?) Bez reflexie by ostal žiakovi iba pekný zážitok, ktorý sotva ovplyvní jeho postoje

a správanie. Preto je v metodických príručkách osobitná časť venovaná otázkam vhodným na reflexiu. Ak nacvičíme so žiakmi určité správanie (napr. pozdrav, ospravedlnenie, odmietnutie...) v triede, ešte to neznamená, že to budú robiť aj doma a na ulici. Máme však k dispozícii viacero techník, ktoré napomáhajú tomu, aby žiaci osvojené zručnosti a skúsenosti prenášali do každodenného života (napr. záznamy pozorovaní, vedenie denníka, zbieranie článkov, interview s rodičmi alebo inými osobami...). Tejto časti hovoríme v etickej výchove transfer – prenos z hodiny ETV do bežného života rodiny, triedy a iných vzťahov, do ktorých žiak vstupuje.

Základom výchovno-vzdelávacieho procesu etickej výchovy je zážitkové učenie, ktoré učiteľ v jeho technikách, cvičeniach a aktivitách prispôsobuje veku žiakov a situácii v žiackom kolektíve. Aktivity pomáhajú precítiť etické hodnoty, uľahčujú porozumieť normám, ktoré súvisia s očakávaným správaním, umožňujú nácvik zodpovedajúceho správania a prenos získaných skúseností do správania sa v reálnom svete.

Žiaci počas hodín ETV sedia v kruhu, aby si videli navzájom do tváre, aby sa vzájomne poznávali. Je to východisková pozícia, ktorá nie je cieľom, ale prostriedkom. Samozrejme, je možné aj iné usporiadanie priestoru v závislosti od metódy, ktorú učiteľ na danú aktivitu zvolil.

Vyučovaciu hodinu najmä na prvom stupni treba členiť tak, aby sa rešpektovali zvláštnosti tohto vývinového obdobia (napr. sedenie v kruhu treba strieďať s pohybovými cvičeniami na uvoľnenie i aktivizáciu dieťaťa). Treba mať pripravených viac aktivít k danej téme. Prostriedkom, ktorý učiteľ často využíva, je čítanie rozprávok, príbehov. Vhodné obrázky, audio i videonahrávky, CD - roomy môžu poslúžiť ako motivačný materiál. Deti v mladšom školskom veku radi kreslia a robia pohybové aktivity. Toto všetko sa dá zapojiť do vytvárania situácií, v ktorých sa uplatňujú formy zážitkového učenia.

Učiteľ je na hodine facilitátor, moderátor aktivít. Jasne vysvetľuje inštrukciu. Svojou autoritou napomáha zdarnému priebehu aktivity (z času na čas zasiahne, aby veci usmernil či objasnil). Po každej aktivite učiteľ vedie žiakov k reflexii – uvažovaniu a komunikovaniu poznanej skutočnosti s odkazom na prepojenie so životom. Domáce úlohy (transfer) sa netýkajú písomného vypracovávania, ale konkrétnych jednoduchých cvičení či predsavzatí orientovaných na požadované správanie. Dôležitou súčasťou každej hodiny je rozdelenie sa s niekým so získanou skúsenosťou v bežnom živote.

Etická výchova nepoužíva učebnicu. Podnety na činnosť nachádza učiteľ v metodických príručkách a v iných materiáloch, ako aj v obsahu vyučovacích predmetov prvého stupňa. Aktualizuje ich podľa podmienok skupiny, cieľov a obsahu etickej výchovy.

Prepojenie ETV s inými prvkami alternatívnych výchovných postupov (ITV, Montessori, Waldorfská škola...), ktoré sú kompatibilné s cieľmi etickej výchovy, je možné. Upozorňujeme však, že nie je vhodné zamieňať, nahrádzať, resp. uplatňovať tieto projekty v predmete ETV.

Učebné zdroje

Pracovné zošity:

- 1. ročník** Ivanová, E., Kopinová, L.: Etická výchova pre 1. ročník základných škôl - pracovné listy.SPN Mladé letá Bratislava, 6. vyd., 2010. ISBN 978-80-10-01862-8
- 2. ročník** Ivanová, E., Kopinová, L.: Etická výchova pre 2. ročník základných škôl – pracovné listy.SPN Mladé letá Bratislava, 5. vyd., 2010. ISBN 978-80-10-01914-4
- 3. ročník** Ivanová, E., Kopinová, L.: Etická výchova pre 3. ročník základných škôl – pracovné listy.SPN Mladé letá Bratislava, 4. vyd., 2010. ISBN 987-80-10-01915-1

4. ročník Ivanová, E., Kopinová, L.: Etická výchova pre 4. ročník základných škôl – pracovné listy. SPN Mladé letá Bratislava, 4. vyd., 2010. ISBN 978-80-10-01916-8

Doplňková literatúra:

Kryžaneková, J.: Čo je slušné a čo nie. BELIMEX Bratislava, 2005. ISBN 80-89083-69-2

Absetz, B.: Robíme to spolu. Bratislava : Hevi, 1996. ISBN 80-85518-52-1

Heidbrink, H.: Psychologie morálního vývoje. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-154-1

Kovalíková, S.- Olsenová, K.: Integrované tematické vyučovanie. Bratislava : Faber, 1996. ISBN 80-967492-6-9

Lencz, L.: Pedagogika etickej výchovy. Výchova k prosociálnosti. Bratislava : Metodické centrum v Bratislave, 1998.

Lencz, L.: Metódy etickej výchovy. Bratislava: Metodické centrum v Bratislave, 1993.

Lencz, L.: Metodický materiál k predmetu etická výchova. Rokus s.r.o. pre

Metodickopedagogické
centrum v Prešove, 2004.

Páleník, L.: Prosociálne správanie. In: Vybrané kapitoly zo psychológie. Bratislava: Metodické centrum v Bratislave, 1995.

Podhradský, J. – Kucek, J.: Vieš to? Bratislava: SPN, b.r. ISBN 80-08-01767-8

Kolláriková, Z. – Pupala, B.: Predškolsní a primární pedagogika. Predškolská a elementárna pedagogika. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7

Roche Olivar, R.: Etická výchova. Bratislava : Orbis Pictus, 1992.

Hodnotenie predmetu

Etickú výchovu v 1.-4. Ročníku na vysvedčení nehodnotíme známkou, ale slovom absolvoval/a/ neabsolvoval/a/. Slovné priebežne počas i na konci hodiny. Žiaci by mali tiež mať priestor na vyjadrenie, ako sa cítili, ako sa im hodina páčila, v čom by privítali zmenu.